

minden koncertet ismeretterjesztésként fognak fel: a mai napig számtalan esetben vállalnak fellépéseket iskolákban is, illetve állandó, gyerekeknek szóló táncházukak máig nem adták fel a Fővárosi Művelődési Házban, a gyakori külföldi koncertkörutak ellenére sem; Éri Péter népzenei műsort vezet a rádióban, ahol a világ minden részéről származó gazdag népzenei gyűjteménye felvételeit is megosztja a rádióhallgatókkal. Hamar Dániel szellemes és tartalmas kommentárjai a kevésbé hozzáférők számára is érthetőbbé teszik a koncerteken elhangzó dallamokat.

A világhír, a magyar zene nagyköveti státusza (bátran nevezhetjük a Muzsikást a magyar népzene legismertebb nagykövetének) együtt jár a magyar népzene tájegységi változatosságának szélesebb körű bemutatásával. Így a koncerteken a Muzsikás számára talán még mindig legkedveltebb mezősegi zene mellett a szatmári, moldvai, gyimesi és a dunántúli dialektusokat is érdemes megidézni néhány dallam erejéig – a különbözőségek ráadásul változatossá teszik egy-egy est programját (a leginkább azok számára fontos ez, akik ritkábban hallgatnak népzene, és az egymáshoz közel álló népzenei dialektusok dallamait, hangszerhasználatát egyformának találják). A sok külföldi szereplés hátulütője az állandó úton lét. Most éppen hosszabb indiai turnéről és hollandiai vendégszereplésről tértek haza – talán ebből a fáradtságból adódtak a koncert kezdetén érezhető apró bizonytalanságok az intonációban.

A koncert programját a március 15-ei alkalom szabta meg. A bevezető szatmári tánczenék után Kossuth-nótákat hallhattunk szatmári dialektusban, hangszeres formában. 1848-at az itthon nem túl gyakran hallható bukovinai népdalok idézték fel (Sebestyén Márta távozása után a zenekar egyik állandó előadó társává váló) Petrás Mária moldvai énekes előadásában. Más szemszögből, a vágyakozás felől szólt a dalok szövege, onnan, ahol a hazának nem jelszó értéke van, hanem az otthonától kényszerűen távol levő száműzött mindennapjait a hazatérés iránti vágy tölti ki. Az Éri Péter által buzukival kísért betyárballada a rossz törvények miatt törvényen kívülre került emberek világáról szól. A Rákóczi-indulót gyimesi, archaikus zenevilágot idéző hangszerelésben hallottuk. A műsor talán legünnepibb pillanata, a közös éneklés, amikor a közönség a zenekarral együtt énekelte a Kossuth-nótákat (*Kossuth Lajos táborában, Kossuth Lajos azt üzenté*) jól érzékelhetővé tette a zene közösségformáló erejét. Hamar Dániel bevezetőjében is erre hívta fel a figyelmet – a régi ünnepek ünneplési formája a közös ének, zene, tánc volt. Ezzel kapcsolatban arról is beszélt, hogy a kezdeti lelkes zene-tanulás után előadókként az is érdekelni kezdte őket, miért volt fontos a falusi közösségek számára a zene, miért tartották el a zenészeket. Az ünnepi szerep mellett a zene gyógyító hatása volt talán a legfontosabb, ráadásul a zenének nyelveken felüli, embereket összekötő ereje is van – ahol a magyar szövegeket nem értik, a zene ott is megéri a hallgatókat, és a világ minden

részén egyaránt képes gyógyítani. A dallamok mellett Hamar Dániel anekdotákkal is felelevenített régi március 15-i emlékeket. Az ifjabb generációk (sajnos a közönségben ők elenyésző kisebbségben voltak) számára már nehezen elképzelhető, amikor Hamar Dániel a barátnőjével még meg tudta számolni, hányan hordtak kokárdát a jeles napon – a fővárosban hármat láttak. A következő évben már többen viselték, azután amikor még többen lettek, megjelentek a rendőrök, akik a végén ütöttek is.

A műsorban a bevezető, két hegedűn, brácsán, nagybőgőn előadott szatmári zene után békási dallamok szóltak. Ezeket a ritkábban hallható hangszer-összeállításban, ütőgardonnal kísért két hegedűn adták elő – Sipos Mihály és Porteleki László a közös játék után virtuóz módon válaszoltak egymásnak hangszereiken. A dunántúli zenei világot először Éri Péter somogyi hosszú furulyán játszott pásztordallamai idézték, aztán megjelentek a hegedűk és a nagybőgő is, illetve Tóth Ildikó „Fecske” és Farkas Zoltán „Batyú”, akik hosszú évek óta energikus, elegáns táncaikkal színesítik a Muzsikás koncertjeit. Ezután következett Petrás Mária moldvai viseletben, a már említett bukovinai és moldvai dalokkal. Az énekeket követő gyimesi dallamoknál érezhető volt a zene régi közösségi szerepe mellett megjelenő új szerep – a hegedűvel, két gardonnal előadott archaikus zenei világba repítő dallamok között, kimondottan színpadi előadásra szánt, két ütőgardonnal játszott szóló a jazz és rock zenei előadómód befolyása. Talán a népzene kevésbé ismerő, más zenehallgatói szokásokkal érkező hallgatóság „megszólítása” szempontjából legfontosabb a ritmushangszerek szólója. Ugyanúgy, ahogy a *Betyárballada* éneket kísérő buzukis, nagybőgős hangszerelés is – a nyolcvanas években a Muzsikás igazi népszerűségéhez erőteljesen hozzájárult az a hangzás, amelynek létrehozásánál a magyar népdalok feldolgozásokor a rockzenekarok által felkapott blues zenei, illetve a rock születésénél fontos ír, angol népzenei hatásokat is felhasználta a zenekar. Ez a fiatalok számára „ismerősen” hangzó zenei világ Éri Péter és Csoóri Sándor zenei kísérletezéseiből született. A koncerten csak a *Betyárballada* idézte fel a Muzsikásnak ezt a legendás alkotói korszakát. Ezután Petrás Mária a *Nagy hegyi tolvaj* ballada szép moldvai változatát adta elő, ízes moldvai tájszóval. A következő összeállítás is a legkeletebbre szorult, Moldvában élő magyar népcsoport zenéjét mutatta be, két táncdallam, a Gergely-tánc és egy öves segítségével. Petrás Mária nemcsak énekkel, hanem táncal is részt vett az ötlükű moldvai hosszúfurulyán (kavalon), dobon, kobozzal és hegedűn játszott dallamok előadásában. A fentebb már említett közös éneklést követően, zárásként kalotaszegi lassú csárdást és szaporát hallhattunk, majd láthattuk a hozzájuk tartozó táncokat is, hiszen a „fináléban” ismét megjelentek a táncosok.

A közönség lelkes vastapsa után Petrás Mária szép énekelte imájával búcsúztak el az előadók.

Kovács Gáborján

A változások évszázada

A változás évszázada – a hitélet változásai a 16. századi veszprémi egyházmegye területén. Tudományos konferencia, Veszprém, 2017. augusztus 30–31.

A Veszprémi Érsekség Egyháztörténeti Bizottsága a reformáció 500. évfordulójának évében, negyedik tudományos konferenciáját rendezte meg *A változás évszázada – a hitélet változásai a 16. századi veszprémi egyházmegye területén* címmel. A rendezvényre a szervezők elsősorban olyan új kutatási eredményeket bemutató előadásokat vártak (ennek az előadók nagyobb részt eleget is tettek), amelyek az egyházmegye területén lévő intézmények és hívek életét mutatják be a megadott korszakban. A rendezvény célja annak elemzése volt, hogy a veszprémi püspökség területén is megjelenő és terjedő reformáció hatására hogyan változott meg a helyi katolikus egyházszervezet, a társadalom, a kultúra és a hitélet, s hogyan ment végbe itt a reformáció térhódítása a 16. században és a 17. század első harmadában.

Az első nap előadói a püspökség területén működő szerzetesi közösségek és püspökségek működését és történetét járták körül, külön kitérve a Luther fellépése körüli időszakra.

Aradi László (plébános, Bakonyszombathely) *Az 1515. évi veszprémi zsinat liturgikus jellegű rendelkezései* címmel tartotta meg a konferencia első előadását. A zsinat tulajdonképpen egy korszak lezárását jelentette, azt tükrözi vissza, hogy addig (1515) melyek és milyenek is voltak a liturgikus szokások. A 32 rendelkezés közül 10 foglalkozik konkrétan a liturgiával, melyekben az ősi hagyományok iránti tisztelet figyelhető meg. Az egyik, a protestantizmus szemszögéből nézve legérdekesebb rendelkezés szerint a hívő, a bűnbánó anyanyelven is el kell hogy ismétlje a liturgia előírásai szerinti szövegeket. Ez tehát egy protestáns reformáció előtti rendelet, s arra is utal, hogy bár a protestantizmus egyik alapprogramja az anyanyelvűség volt, annak használata már sokkal korábban is adatható. (Az 1517-ben nyomtatásban is megjelent kiadványt, benne a veszprémi zsinat végzéseivel, Borsa Gedeon találta meg Brünneben, s Solymosi László adta ki 1997-ben.)

Bartók Zsófia Ágnes (tudományos munkatárs, ELTE BTK, Sermones Compilati kutatócsoport) a középkori, magyar nyelvű kolostori kódexekre vonatkozóan egy új módszertani javaslatlal indította előadását (*Anyanyelvi kolostori kódexek*). Mennyi és milyen jellegű kolostori szöveg (s nem csak magyar nyelvű) veszett el az évszázadok folyamán? Kiindulásnak Mezey László adatát vette, mely szerint

ez 99%. Kérdés ugyanakkor, hogy ebből mennyi volt magyar nyelvű. Az előadó szerint ez az adat az anyanyelvi anyagra semmiképp sem vonatkozatható. Az új modell felállításával sokkal pontosabban tudjuk fölmérni a veszteséget.

1511 és 1549 között négy püspök (Beriszló Péter, Várday Pál, Szalaházy Tamás, Kecsethy Márton) szolgált a veszprémi egyházmegyében, életrajzukat és tevékenységüket ismertette Laczlavik György (főlevéltáros, MNL MOL); majd familiárisaikat és segítőiket (Choron András, Zepsy Tamás, Köves András) mutatta be.

Fazekas István (egyetemi tanár, ELTE BTK) tulajdonképpen az előző előadást folytatta, amikor is a 16. század második felének veszprémi püspökeit (1549–1608) jellemezte a bécsi levéltári források alapján. Olyan nagy nevek hangzottak el, mint Bornemisza Pál, Köves András, Liszthy János, ifj. Forgách Ferenc, Monoslóy András, Fejérvölgy István, Lépes Bálint, Náprágy Demeter, Újlaky Lajos, s bemutatásuk kapcsán izgalmas dolgokra hívta föl a figyelmet. A püspökség helyzete az előző korszakhoz képest jelentősen megváltozott. A felsorolt személyek a pályájuk kezdetén kerültek a veszprémi püspöki székbe, ami viszonylag kevés jövedelmet és befolyást jelentett. Közülük többen nagyobb karriert csináltak: igen magas világi tisztséget töltött be, kancellár három személy lett (Liszthy, Forgách, Lépes), ketten esztergomi érsek (Náprágy, Lépes), szintén hárman helytartók (Bornemisza, Fejérvölgy, Forgách). Végül Köves András különleges, nem szokványos karrierjéről szólt, aki részese volt Oláh Miklós esztergomi érsek hazai egyházi reformkísérletének, valamint 1544 és 1553 között I. Ferdinánd udvari káplánja volt.

A veszprémi egyházmegye területe sok szempontból is kiemelkedő jelentőségű a hazai egyháztörténetben, hiszen többek között az összes szerzetesi közösség megtelepedett itt, igen sok a korai alapítás (pl. a tihanyi apátság), a terület a pálosok egyik bölcsője volt, s ez egyben a legsűrűbben lakott egyházmegye. A 15. század végétől itt is megfigyelhető egy nagy átalakulás majd minden rendi közösségben, s gazdasági helyzetüket a stabilitás jellemezte. A 16. első felének történéseit meghatározta Buda eleste, hiszen ezáltal rendi központok szűntek meg. F. Romhányi Beatrix (egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem) hangsúlyozta, hogy a rendházak pusztulásában a protestantizmusnak volt a legkisebb szerepe.

N. Vida Beáta (történész-muzeológus, Reguly Antal Múzeum) a zirci apátság és uradalom 16–18. századi történéseit vázolta föl a legújabb kutatások tükrében. Az 1182-ben III. Béla alapította monostorral „jelentős francia vonal érkezett Magyarországra”. Meglátása szerint a középkor végi állapotokat inkább a változás s nem a válság jellemezte, vagyis nem volt annyira siralmas a helyzetet, mint azt a szakirodalom sugallja. Nem tudjuk, hogy a török elűzte-e az itt élő szerzeteseket, hiszen erre vonatkozóan nincs adatunk, de valószínűleg a rendház lakói a helyükön maradtak.

Fontos tény, hogy miután Thury György meghalt (1572), az uralkodó zálogba adta a birtokot Thury testvéreinek, azaz az apát birtokait lakták, nem néptelenedett el – emelte ki az előadó. Az apátság jogait 1659-ben az ausztriai Lilienfeld, 1700-ban a sziléziai Heinrichau apátja szerezte meg.

A nap második részében a protestáns reformáció intézményeit és kiemelkedő személyeit mutatták be, köztük azt a Kanizsai Pálfi Jánost, aki Magyarországon elsőként szervezett presbitériumot, mégpedig a Dunántúl egyik legjelentősebb városában, Pápán. A neves lelkész-prédikátor pfalzi (heidelbergi) minta alapján szervezte meg a presbitériumot, amelynek működését a rendelkezésre álló forrásokból pontosan ismerjük. Hudi József (főlevéltáros, levéltárvezető, Pápai Református Gyűjtemények) hangsúlyozta a Dunántúli Református Egyházkerület területén működő presbitériumok jelentőségét, típusait, valamint azok létrejöttének szükségességét.

Kanizsai Pálfi János dunántúli református püspök életét és tevékenységét Szabó Előd (intézetvezető docens, Pápai Református Teológiai Akadémia) foglalta össze. Külön kiemelte egyházszerzői tevékenységének legfontosabb elemét, a heidelbergi minta alapján létrejövő presbitériumot, amit Pápán kívül Veszprémben, Kiskomáromban és Németújváron is megszerveztek. Előadása második részében a németújvári főúr, Batthyány Ádám és az ott lelkészként szolgáló Kanizsai Pálfi közötti elmérgesedő viszonyt és levélváltásukat ismertette. (Batthyány katolizálása után a református Pálfi még egy ideig helyén maradhatott, de mivel a katolikusokat hamis prófétáknak tartotta, hamarosan neki is mennie kellett.)

A második napon főként művelődés-, illetve művészettörténeti témájú előadásokat hallhattunk. Csepregi Zoltán (egyetemi tanár, Evangélikus Hittudományi Egyetem) egyik fő munkájának tekinthető az *Evangélikus lelkészek Magyarországon* (ELEM) című adattár, amely a hazai evangélikus lelkészek-prédikátorok egyik legfontosabb névtára. Első kötete (1522–1610) három részben, már elektronikusan is elérhető. Ismertette a Nyugat-Dunántúlra vonatkozó adatokat, így többek között bemutatta az egyetemi tanulmányokat végzőket, az ún. „három F” csoportot (tábori prédikátorok: Feldprediger, flaciánusok, stájer menekültek: Flütlingen), az etnikai megoszlást és annak kritériumait (külön kiemelte az egyik legfontosabb adatot, mely szerint a Nyugat-Dunántúlon volt horvát reformáció, hiszen Sopronlővön végig horvát prédikátor szolgált). Előadása végén egy szociológiai „folyományt” emelt ki, nevezetesen a papi hivatás öröklődését egyes családok esetében (lásd a Zvonarics, Beythe, Szegedi, Tétényi famíliát).

A katolikus Esterházy Pál (1635–1713) nádor-herceg könyvtárában igen nagy számban találhatók protestáns könyvek. Az egyes szerzők neveit végigtekintve feltűnően sok a lutheránus (legyen az annak bármelyik irányzata) és a filippista auctor. Kiemelkedő Luther műveinek je-

lenléte, de a Melanchthon-kiadványok is szép számban megtalálhatóak. A korábbi, protestáns tulajdonosok között pedig ott találjuk többek között a Beythe család tagjait, Kanizsai Pálfi Jánost, Ceglédi Szabó Pált. Zvara Edina (egyetemi docens, SZTE BTK) elemzése szerint ez az anyag részben család örökségként (apjától, Esterházy Miklóstól, nagybátyjától, Esterházy Tamástól s talán a Thurzóktól), részben pedig a pápai birtokról került a kismartoni bibliotékába.

Monok István (főigazgató, MTA Könyvtár és Információs Központ) a németújvári protestáns iskola diákjai és tanárai rendelkezésére álló könyvtár teológiai arculatát mutatta be. Előadásában kiemelte, hogy mindehhez tudnunk kell azt, hogy az ilyen arculat kiszolgáltató volt az adományozók ízlésének, műveltségének, kulturális horizontjának. Azaz nem a vezető tanár vagy az udvar lelkésze alakította ki ezt, hanem úgy „keletkezett”, ahogy az egyes a könyvadományok megérkeztek. Később ez az egész potenciális olvasmányanyagként szolgált. A könyvek használatáról azonban külön kell tájékozódni, hiszen önmagában az, hogy potenciálisan rendelkezésre állt az olvasmány, nem biztos, hogy hatott is. A gyűjteményben hangsúlyosan jelen vannak a lutheránus teológián belüli irányzatok képviselői, így a jelentős helyét szerzőkkel vitatkozó, a gnesiolutheránusok és filippisták közti viták résztvevői, valamint a főleg tübingeni, ortodox lutheránus teológiai művek szerzői.

A kettős királyválasztás és az ország három részre szakadása után mind a zalavári, mind a kapornaki konventnél zavartalanul folyt tovább a hiteleshelyi tevékenység. Tekintélyük töretlen maradt, szerepüket más intézmény nem vette át, megőrizték az aktuális politikai helyzettől való függetlenségüket is, s összetartó erőként szerepeltek a három részre szakadt ország életében. A diplomatikai és hivatal-történeti szempontokon túl a 16. századi Zala társadalomtörténetének kutatásában páratlan a forrásértékük. Természetesen itt is megjelennek a reformációval kapcsolatos adatok, Bilkei Irén (főlevéltáros, MNL Zala Megyei Levéltár) a Bánffyak lendvai udvarában tanító Zuhodoly Andrást említette meg, aki 1556-ban Miklóst kísérte el Grazba tanulni; s Habsburg Miksa levelét (1574) Bánffy Lászlóhoz az Alsólendván tevékenykedő „eretnek” nyomdász (Hofhalter Rudolf) ügyében és Bánffy László választását a királynak.

Varga Szabolcs (főiskolai tanár, Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola, Pécsi Egyháztörténeti Intézet) előadásában felhívta a figyelmet arra, hogy a 16. század nem csupán a „változás évszázada”, hiszen a késő középkorral való kontinuitás legalább ennyire jellemezte e kor egyházi viszonyait. Emiatt is érdemes felülvizsgálni a korábbi sommás megállapításokat, és kritikai módon kell kezelni a protestáns történetírás „aranykor” jelzőjét, valamint Hermann Egyed borúlátó értékelését az „elesettség évszázadáról”. Az előadó a pécsi egyházmegye példáján arra is felhívta a figyelmet, hogy a protestáns prédikátorok korabeli beszámolóit gyakran túlzók, és a

16. század középső harmadában valójában nagyon komoly krízisen mentek keresztül az evangéliumi közösségek. Élő református egyházszervezetre csak a 17. század első harmadából vannak konkrét források, a nagyobb egyházközségek lelkesítő adatsorai csak ekkortól folyamatosak. Ugyanakkor kitapintható egy erős katolikus továbbélés, amelyet szilárd egyházszervezet nélkül missziók és licenciatások tartanak életben. E században tehát veszélyes túldimenzionálni a reformáció elterjedésének hatását, illetve pontosan meg kellene fogalmazni annak mibenlétét.

Miután a kanizsai vár és a város egykori lakossága elpusztult vagy elmenekült, csak minimális civil népesség maradt a század végére a településen, így a helyi protestantizmus letéteményese a német és magyar származású katonaság lett. A protestantizmus helyi eltűnése a szakirodalmi megállapításokkal szemben nem az „erőszakos rudolfi ellenreformáció” számlájára írható – véli Kanász Viktor (segédleltáros, MNL MOL), hanem a vár 1600-ban történt elcsúszásával függ össze. Ekkor katonasága felszámolódott, s vele együtt a kanizsai protestáns vallásgyakorlat is megszűnt. A délszláv beáramlás következményeként a 17. század közepére már katolikus lakossága volt a településnek, és a vár 1690. évi visszavétele után sem találkozunk (egészen a 19. századig) evangélikus vagy kálvinista vallásgyakorlással. Csak a katolicizmus neoorganizáci-

ója történt meg a ferencesek és a jezsuiták kanizsai megtelepedésével.

Pátkai Ádám Sándor (egyetemi hallgató, PPKE BTK) a reformáció megjelenésével kialakuló átmeneti időszakot, valamint a kontinuitást és a változásokat vizsgálta a dunántúli, főleg a Balaton-felvidéki református templomok tükrében. Előadásában sorra vette, hogy a reformáció után az átvett templomokat a gyülekezetek milyen jelleggel építették át, s milyen átalakulások figyelhetők meg a templomokon. Mi az, amit a katolikus középkor hozott létre és ma is használ a református egyház és mi az, amit kifejezetten a reformációnak köszönhetünk.

A reformáció egyházaiban leginkább az egyházi rendtartásokban és az ágen-dákban lehet nyomon követni a mentalitásváltozásokat, hiszen ezek igen sokat foglalkoznak az ún. „átmeneti rítusokkal” (pl. keresztesítés, esküvő, temetés): az új felváltja a régit, s ezen rítusok „vigasztalást nyújtanak az átmenet küszöbe átlépésének nehézségeiben”. Németh Balázs (nyugal-mozott református lelkész, Bécs) Beythe István Németújváron, 1582-ben megjelent ágendáját több szempontból is jó példának vélte a mentalitásváltozás bemutatására, hiszen művében több helyen is kitűnik korának átmeneti jellege. A németújvári lelkész liturgikus könyve abból a szempontból is figyelemre méltó, hogy a református teológiai tartalmat a lutheri hagyománnyal és formákkal próbálja harmonizálni.

Az agenda a 17. századi protestáns (református) liturgia igen jellegzetes terméke, amely a reformáció korának szokásaira és kiadványaira támaszkodik, s a reformációt megelőző szálak is meghúzódnak a háttérben – indokolta téma-választását Fekete Csaba (osztályvezető, Református Kollégium Nagykönyvtára, Debrecen). A heidelbergi egyetemen tanuló Samarjai Máté Jánosnak (1585–1652?) a szintén heidelbergianus Pathai István (1555–1632) ifjabb, Kanizsai Pálfi János (k. 1590–1641) pedig idősebb kortársa volt. Samarjait 1622-ben választották superintendensnek, egy évtized múlva készítette el liturgikus munkáját. Az eddigi erősen hiányos adalékokból jól látszik, hogy Samarjai munkáját valószínűleg szélesebb körben ismerték és használták, még a 18. században is, mintsem azt korábban feltételezte a teológiatörténet és egyháztörténet – és nem csak a Csallóközben és a Dunántúl protestáns egyházvidékein.

A konferenciát végül Gárdonyi Máté főiskolai tanár, siófok-balatonkiliti plébános, a Veszprémi Érsekség Egyháztörténeti Bizottságának tagja zárta. A másfél nap elteltével mind a konferencia résztvevői, mind a szervezők igazán elégedettek lehettek, hiszen sok új, fontos ismerettel, megfontolandó és továbbgondolandó előadásokkal lettünk gazdagabbak.

Zvara Edina

Öregisten, Nagyisten

Az *Angelica Leánykar koncertje*. Veszprém, Szent Mihály-bazilika, 2018. március 10.

Előre kijelentem: kifejezetten provokatív leszek, így mondataimat sokan félreérthetik vagy éppen megsértődhetnek rajta. Sem megbántani, se kifigurázni nem szeretném azokat, akikről beszélek. Egyszerűen egy jelenségre kívánok rámutatni, és felhívni a figyelmet, hogy (Szabó Dénes Kossuth-díjas karnagyot idézve) „mindig van egy jobb megoldás!” A komolyzenei koncertek közönségének a viselkedéséről van szó.

Elégé elszomorodtam az Angelica Leánykar koncertje közben. Közlemben egy idős pár szinte végigbeszélte a közel kétórás eseményt, ráadásul mindenfajta önmérséklet nélkül, szinte normál beszédhangerőn tették. Azok közé tartozhatnak, akik nem a kultúráért, a koncertélményért, a katarzisért mennek el koncertre, hanem mert presztiziskérdés nekik. Nem igazán érdekli őket se Bach, se Bartók, csak az érdekli, hogy ott legyenek testben. De lélekben egyáltalán nem. A koncert közben meg lehet beszélni a holnapi üzleti ebéd részleteit, vagy megvitatni a kedvenc recept összetételét (hiszen úgyis van rá egy csomó idő...).

A kultúra – a mostanság tapasztalt tendenciákat figyelve – egyre szélesebb embertömegeket tud elérni. Ez kifejezetten pozitív fejlemény. Másrésztől viszont ennek következtében egyre több, a fent leírt „koncertlátogató” jut el ezekre az eseményekre. Hiszek benne, hogy a zene jellem- és lélekformáló ereje valamilyen szinten mindenkinen el tud indítani egy kulturális csírákezdeményt. Remélem, hogy náluk is lesz ennek fogantatja.

Azért fejtegetem ezt ily hosszasan, mert az Angelica Leánykar koncertjén mindez nagyban rontotta az amúgy kifejezetten lélekmelengető koncert élvezhetőségét. Gráf Zsuzsanna Liszt Ferenc- és Bartók-Pásztor-díjas karnagy 1989-ben alapította és azóta is vezeti a leánykart. Számos hazai és nemzetközi sikert érték már el, kiemelendő a debreceni kórusversenyen és a 10. athéni kórusolimpián elért első helyezésük. A kórus az első pillanattól a

koncert legvégéig kiegyensúlyozottan, elképesztő profizmussal és odaadással, valamint kristálytisztán és rendkívül stílusosan szólaltatta meg a zeneműveket. Gráf Zsuzsanna kimagasló szakmai tudását dicséri, hogy bármilyen stílusban is énekeltek a kóristák, azt mindig az adott kor sajátos jegyeihez mérten tették. Így egyaránt hitelesen szólalt meg Palestrina *Pleni sunt coeli* című kórusműve vagy éppen Kodály Zoltán nagy ívű, *Semmit ne bánkódjál* kezdetű megzenésítése.

A koncerten Oberfrank Pál Jászai-díjas színművész, Tóka Ágoston Junior Prima-díjas orgonaművész, illetve Deák Andrea, Fodor Bonita és Bánkóvi Bence működtek közre. Tóka Ágoston Bach-interpretációjával kezdődött az este, majd később Liszt Ferenc *Nun danket alle Gott* című korálfeldolgozását hallhattuk az előadásában. Mindkét mű megszólalása méltó volt az Angelica Leánykar színvonalához stílusban és zenei megfogalmazásban egyaránt. Számomra nagyon imponáló volt, hogy a kórus vonulása közben a legutóbb énekelt John Rutter *Pie Jesu* című művének (ami nem melleleg a szenzációs *Requiemjének* a 3. tétéle) dallamára improvizált egy párperces művet, ami felvonultatta a 20. századi zeneszerzők zenei megfogalmazásainak szinte teljes eszköztárát. Jól felépített, élvezetes rögtönzést hallhattunk, amire – mint utólag megtudtam – ott, az adott szituációban kérte meg Gráf Zsuzsanna karnagy a művészt. Úgy gondolom, hogy előre készülés nélkül ilyen magas szinten orgonán improvizálni csak a legnagyobbak tudnak,

SÉD 13.

VESZPRÉMI KRITIKAI LAP

IV. évfolyam, 2018. 1-2. szám

séd

Veszprémi kritikai lap

2018. 1–2. szám

Megjelenik évente hatszor

Szerkesztik:

Demel Eszter, Géczy János, Gopcsa Katalin, Ladányi István, Perlaki Claudia

E szám szerkesztői:

Géczy János, Ladányi István

Szerkesztőségi titkár:

Mayer Lisa

Lapterv: Somody Péter

Tördelés: Dénes Tamás

Fotó: Gáspár Gábor

Felelős kiadó: Gelencsér András rektor

Kiadja a Pannon Egyetem

Levelezési cím: Séd folyóirat, Pannon

Egyetem MFTK, Sziveri János Intézet,

Egyetem u. 10., 8200 Veszprém

E-mail: seed.veszpreem@gmail.com

http://sziveriintezet.mftk.uni-pannon.hu

Nyomda: OOK-Press Kft., Veszprém

ISSN 2416-0628

Megjelenik Veszprém Megyei Jogú

Város Önkormányzata támogatásával

SZÁMUNK SZERZŐI

Agg Zoltán *társadalomkutató, egyetemi oktató*

Asztalos István *középiskolai tanár*

Bartuc Gabriella *újságíró, színikritikus*

Brunner Attila *művészettörténész*

Csuhai István *szerkesztő, kritikus*

Darabos Petra *egyetemi hallgató*

Éltető Erzsébet *kulturális szervező*

Géczy János *író, költő*

Farkasné Molnár Csilla *művelődésszervező*

Fehér Judit *egyetemi hallgató*

Fenyvesi Áron *művészettörténész*

Gáspár Gábor *fotóriporter*

Gopcsa Katalin *művészettörténész, lapunk szerkesztője*

Górász Péter *irodalomtörténész*

Hajdu Franciska *művészettörténész*

Hartvig Gabriella *irodalomtörténész*

Horváth Gergely *Krisztián történész*

Horváth Virág *irodalmár, újságíró*

Komáromi Sándor *színháztörténész*

Kovács Attila *zongorista, zeneszerző*

Kovács Gáborján *zenész*

Ladányi Ibolya *némettanár, fordító*

Lakatos Orsolya *zongoraművész, zeneszerző*

Lábadai Zsombor *irodalomtörténész*

Lukács Elek *karnagy*

Mihalovicsné Lengyel Alojzia *ny. egyetemi docens*

M. Tóth Antal *ny. egyetemi tanár, orvos,*

zenekutató

Müller Róbert *régész*

Pintér Viktória *irodalomtörténész, kritikus*

Regenye Judit *régész*

Rostetter Szilveszter *orgonaművész*

S. Horváth Géza *irodalomtörténész*

Sigmond István *vadaspark-igazgató*

Simon Gábor *nyelvész*

Sirató Ildikó *színháztörténész*

Smiló Dávid *éptész*

Somogyvári Lajos *neveléstörténész*

Strenner József *ny. főkertész*

Tokos Bianka *irodalmár*

Veres B. Zsuzsa *művelődésszervező*

Vikman Pál *karnagy*

Vonderviszné Kapor Ágnes *középiskolai*

magyartanár, művészettörténész

Zvara Edina *művelődéstörténész*

Tartalom

- 2 Regenye Judit
Őskori üzenet
- 3 Hajdu Franciska
Hógömböm
Hógömb rendezvénytábor. Veszprém, Óváros tér
- 4 Bartuc Gabriella
Nő: két felvonásban
Békeffy István – Stella Adorján: *Janika* (vigjáték). Rendező: Vándorfi László. Pannon Várszínház, Veszprém, 2018. január 14.
- 6 Komáromi Sándor
Bábák közt a gyermek
F. M. Dosztojevskij: *Bűn és bűnhődés.* Rendező: Vándorfi László, Pannon Várszínház, Veszprém. Bemutató: 2018. január 27.
- 7 S. Horváth Géza
Kő, balta, tuskó
- 10 Bartuc Gabriella
Brecht: hogyan és miért?
Kurácsi mama és gyermekei a Veszprémi Petőfi Színház előadásában, Funtek Frigyes rendezésében. Bemutató: 2018. február 9.
- 11 Sirató Ildikó
Szezonális musical
Tolcsvay László – Müller Péter – Müller Péter Sziámi: *Isten pénze* (musical). Rendező: Hargitai Iván. Veszprémi Petőfi Színház, bemutató: 2017. december 15.
- 13 Kovács Attila
Szerelmi lecke
Rigócsőr királyfi. Rendező: Bozsó József. A Magyar Zenés Színház és a Veszprémi Petőfi Színház közös produkciója. Bemutató: 2018. január 14.
- 14 Asztalos István
Tud-e a dob beszélni?
Kodzsugukila, a boszorkány (afrikai történet bábokkal és különleges hangszerekkel). Rendező: Szántó Viktória. Kabóca Bábszínház, Veszprém. Bemutató: 2017. május, 21.
- 15 Darabos Petra
Korszakhatár
Kabóca Körkép. Veszprém, Kabóca Bábszínház, Agóra VVMK, 2017. január 18.
- 19 Asztalos István
Hány ajtaja van a csodapalotának?
Balázs Béla – Würtz Ádám: *A hét királyfi.* Rendező: Székely Andrea. Kabóca Bábszínház, Veszprém, 2018. január 17.
- 20 Sigmond István
Állatkert, vadaspark
- 23 Smiló Dávid
A modern Veszprém kialakulása
- 25 Strenner József
A városi terek fásulása
- 27 Éltető Erzsébet
Hagymás vérkonzerv
Olvaslámpa Cserna-Szabó Andrásal. Művészetek Háza, Dubniczay-palota, Veszprém, 2017. december 7.
- 30 Csuhai István
A szemünk előtt
Martsa István: *Házaspár* (bronz, 1973/1998) Veszprém, Kórház utca
- 32 Vonderviszné Kapor Ágnes
Álmokba látni
Chagall – A színek költészete. Tárlat Thomas Emmerling műgyűjtő anyagából a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban. A kiállítás megtekinthető 2018. április 29-ig

- 63 Lukács Elek
Öregisten, Nagyisten
Az Angelica Leánykar koncertje. Veszprém, Szent Mihály-bazilika, 2018. március 10.
- 64 Rostetter Szilveszter
Lengyel muzsika a templomban
A magyar–lengyel barátság hetének szakrális koncertje a Szt. Margit-templomban. Veszprém, 2018. március 19–23.
- 65 Kovács Attila
Jazzre hangolóva
Zbigniew Namysłowski és a Dresch-kvartett jazzkoncertje az Expresszóban. Veszprém, 2018. március 22.
- 66 Regenye Judit
Történeti változás az őskorban
Történeti változás az őskorban. Honnan tudjuk, amit tudunk az őskori történelemlről? A Múzeumi Szabadegyetem előadása. Laczkó Dezső Múzeum. 2018. január 9.
- 70 Gopcsa Katalin
Tegnapok és manapok
Györgydeák György kiállítása. Veszprém, Művészetek Háza, Csikász Galéria. Megnyitó: 2018. március 2.
- 71 Tokos Bianka
Közös és saját
Vár Ucca Műhely, XIX. évfolyam, 59. szám, 2018/1. tematikus, lengyel szám
- 72 **Bruszniai órája**

Számunkat Gáspár Gábor fényképeivel illusztráltuk.

a séd

az alábbi helyeken kapható:

- Egyetemi Könyvtár és Levéltár Veszprém, Wartha Vince utca 1.,
- Pannon Egyetem B épület, porta Veszprém, Egyetem utca 10.,
  - Pannon Egyetem MFTK Veszprém, Vár utca 39.,
- Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata Polgármesteri Hivatala Veszprém, Óváros tér 9.,
  - Hangvilla Veszprém, Bruszniai Árpád u. 2.,
- Utas és Holdvilág Antikvárium Veszprém, Szabadság tér 13.,
- Eötvös Károly Megyei Könyvtár Veszprém, Komakút tér 3.,
  - Művészetek Háza Veszprém, Vár utca 29.,
- Agóra Városi Művelődési Központ Veszprém, Táborállás park 1.,
  - Szaléziánium – Érsekségi Turisztikai Központ Veszprém, Vár utca 31.

Folyóiratunk minden páros hónap első hetében jelenik meg. Lapzárta: minden páratlan hónap 20-án.

- 33 Pintér Viktória
A szélrózsa irányai
Bolygón innen, Földön túl – A kis herceg. Veszprém, Laczkó Dezső Múzeum, 2017. szeptember 29. – 2018. március 4.
- 36 Fenyvesi Áron
A spagetti az legyen spagetti
Somody Péter sokpólusú absztrakciójáról *Szem szerint* című kiállítása ürügyén. Paksi Képtár, Paks, 2018. február 16. – 2018. május 8.
- 37 Gopcsa Katalin
Éljen a plakát!
Plakát/Szilvásy 90. Kiállítás Szilvásy Nándor plakátjaiból. Művészetek Háza, Csikász Galéria. A kiállítás megtekinthető: 2017. december 8-tól február 17-ig
- 38 Ladányi Ibolya – Lakatos Orsolya
Életjazz
Kovács Attila szóló zongorakoncertje a Pannon Egyetem E épületének kamaratermében, 2017. november 28-án
- 39 Farkasné Molnár Csilla
Tartalomjegyzék egy 25 éves irodalmi társaság naplójához
- 40 Géczy János
Homo Volans
Verancsics Faustus emlékezete. Magyar Irodalomtörténeti Társaság Veszprém Megyei Tagozata, Veszprém, Vár utca 5., Utas és Holdvilág Antikvárium, 2017. december 6.
- 40 Veres B. Zsuzsa
Egy öreg vagabund ajándéka
Vogel Róbert: *Valaki szárnya...* című verseskötetének a bemutatója. Dubniczay-palota, 2017. december 2.
- 40 Veres B. Zsuzsa
A fa mítosza
Kilián László: *Niomé I, A fa mítosza.* Könyvbemutató, Utas és Holdvilág Antikvárium, 2017. december 12.
- 41 Vondervisztné Kapor Ágnes
Egész és rész – egy óra Kovács Ákossal
ARANY – Egy óra Arany Jánossal. A verseket válogatta és elmondta Kovács Ákos, zongorán közreműködött Szekeres László. Veszprém, Hangvilla, 2018. január 5.
- 42 Vikman Pál
Emlék + hangverseny
Emlékhangverseny Brusznyai Árpád tiszteletére. Pannon Egyetem, Veszprém, 2018. január 13.
- 42 Géczy János
Salto mortale
Az elűzött álom. Lukács Sándor önálló estje. Veszprémi Petőfi Színház, Játékszín. 2018. január 15.
- 43 Simon Gábor
Nektek, veletek, itt
A hetedik. Hamvas Béla és József Attila találkozásai. Nyitrai Tamás előadása, 2018. január 26. Recercare Régizenei Műhely, Dubniczay-palota
- 44 Fehér Judit
Minden út Kosztolányihoz vezet
Arany Zsuzsanna: *Kosztolányi Dezső élete.* (Osiris Kiadó, Budapest, 2017.) Könyvbemutató az Utas és Holdvilág Antikváriumában, Veszprém, 2018. január 24.
- 44 Horváth Virág
Emlékezetpolitika, pornó és Véresmajor
Író-olvasó találkozó Zoltán Gáborral. A magyar kultúra napja, Veszprém, Eötvös Károly Megyei Könyvtár, 2018. január 19.
- 45 Horváth Virág
Slam-verseny? És ha nem, attól még slam?
odaLÖKött KÖLTészet, Veszprém, Dubniczay-palota, 2018. január 11.
- 45 Gáspár Gábor
Bori a Presszóban
Péterfy Bori & Love Band koncertje, Expresszó, Veszprém, 2017. november 24.
- 47 Górász Péter
Akik élnek, zenélnek
Esti Kornél-koncert, Budapest, Akvárium, 2018. február 16.
- 48 M. Tóth Antal
Jubileumi hangverseny
A veszprémi Gárdonyi Zoltán Ifjúsági Kamarazenekar gálakoncertje. Pannon Egyetem, aula, 2017. december 19.
- 49 Lukács Elek
Kicsiben, nagyban
In minore – A Győri Filharmonikus Zenekar koncertje. Hangvilla, Veszprém, 2018. január 21.
- 50 M. Tóth Antal
Beethoven, Baráti
A 2017–2018. évi Mendelssohn-bérlet II. hangversenye, Hangvilla, 2018. február 7–8-án
- 51 Farkasné Molnár Csilla
Kortárs mozi
Filmklub, Agóra Veszprém Városi Művelődési Központ
- 52 Müller Róbert
Római kori sírok Füreden
Palágyi Sylvia: *Balatonfüred római kori temetői és sírjai.* A Balatonfüred Városért Közalapítvány Kiadványai 80., Balatonfüred, 2017.
- 52 Somogyvári Lajos
A könyvek sorsa
Mihályfi József: *A Veszprémi Túság története.* Kiegészítette: Rupert Rezső; jegyzetekkel ellátta: Földesi Ferenc. Veszprémi Szemle könyvek 10. Veszprém, 2017. (Eredeti kiadás: Stephaneum, Budapest, 1920.)
- 53 Vondervisztné Kapor Ágnes
Mezzotinto
Péntek Imre: *Vizuális kalandozások.* Vár Ucca Műhely könyvek 45., Veszprém, 2017.
- 53 Horváth Gergely Krisztián
Restaurátor és történész
Koncz Pál: *Papírművészet és könyvművészet Veszprém megyében a 18-20. században.* Sajtó alá rendezte és szerkesztette Jakab Réka. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém, 2017.
- 54 Lábadi Zsombor
Dia-dalok fénytörésben
Sziveri János *A rövid élet titka* című horvát fordításkötetéről (Tajna kratkog života, Meandar, Zagreb, 2017. Ford. Kovács Lea)
- 55 Mihalovicsné Lengyel Alojzia
Képlapozgató
Séta a történelmi Veszprémben – Válogatás az Eötvös Károly Megyei Könyvtár képeslapgyűjteményéből. Szerk. Faa Judit és Szabóné Vörös Györgyi. Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém, 2017.
- 56 Agg Zoltán
Lehetséges-e egyházreform?
Kamarás István OJD: *Ferencpálista egyházreform Csereháton* (Beer Miklós ajánlásával). Egyházfórum, Budapest, 2017.
- 56 Brunner Attila
A magyar art deco kézikönyve
Bolla Zoltán: *A magyar art deco építészet, I–II,* Ariton Kiadó, Budapest 2016–2017.
- 58 Hartvig Gabriella
Élet, út és írás
E diribdarab élet ösvényein: az életírás mestertrópusai Laurence Sterne műveiben. Gondolat, Budapest, 2016. [Vniversitas Pannonica]
- 59 Kovács Attila
Rockvarázs
Hollywoodoo: *Végre.* CD-album. GrundRecords, Budapest, 2017. november
- 59 Kovács Attila
Üzlet és háború
Bertolt Brecht *Kurácsi mama és gyermekei* című előadásának zenéje. Veszprémi Petőfi Színház, rendezte: Funtek Frigyes. 2018. február 11.
- 60 Kovács Gáborján
Közös muzsikálás
Muzsikás-koncert, Veszprém, Hangvilla, 2018. március 15.
- 61 Zvara Edina
A változások évszázada
A változás évszázada – a hitélet változásai a 16. századi veszprémi egyházmegye területén. Tudományos konferencia, Veszprém, 2017. augusztus 30–31.

Tartalomjegyzékünk a hátsó belső borítón folytatódik.